

تصویر یا ایماژ در شعر فروغ فرخزاد

فرزانه دستمرد

دانشجوی دکتری، عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور ایلام، dastmard.f100@gmail.com

چکیده

تصویر (صور خیال یا ایماژ) از عوامل خیال انگیزی و زیبایی شناسیک متون می باشد که از یک سو به تحرک، پویایی و ایجاد شوق و هیجان در خواننده کمک نموده و از دیگر سو، وی را با شیوه های بیانی متفاوت در قالب اشکال مختلف از قبیل مجاز، استعاره، کنایه به جای کلام حقیقی آشنا می سازد.

فروغ فرخزاد شاعره ی توانمند معاصر ادب فارسی می باشد که به عنوان اولین زن ایرانی، بی پروا به بیان احساسات بی پیرایه و به دور از قید و بند اخلاقی و اجتماعی در شعر خویش پرداخته است؛ وی از سازوکار «تصویر» برای بیان هیجانات و تجارب درونی و تعبیر از مفاهیم ذهنی و حالات نفسانی خود به عنوان ابزاری جهت اقناع مخاطب و برانگیختن عواطف و انفعالات درونی او بهره گرفته است.

هدف از نگارش این جستار مختصر، بررسی و ارزیابی جایگاه تصویر در شعر عاطفی فروغ فرخزاد است که با تکیه بر روش کتابخانه ای و شیوه تحلیلی- توصیفی صورت پذیرفته است؛ در این پژوهش نخست عوامل تصویر ساز تعریف شده، سپس با ذکر شواهد شعری از دیوان سراینده، به تحلیل و بیان زیبایی نهفته در آن و نقش و تاثیر آن بر خواننده پرداخته شده است.

نتایج حاکی از پژوهش آن است که فرخزاد از رهگذر زبانی ساده و روان برای فهم و درک بهتر مخاطب و در عین حال سرشار از تعبیر ادبی تشبیه، استعاره به کلام خویش جذابیت و گیرایی خاصی بخشیده است.

کلید واژه: فروغ فرخزاد، شعر، تصویر (ایماژ)

مقدمه

ادبیات حادثه ای است که در زبان رخ می دهد پس می توان گفت که زبان ناآشنا پایه های هنرهای کلامی است و شاعران از این زبان زیبایی نمایش دهنده ی عواطف بهره می گیرند و سخن خویش را سرشار از تصاویر ساخته تا به همه ی عوالم درون از رهگذر این زبان عینیت بخشند؛ فرخزاد شاعره ی صاحب ذوق نیز از بیان قدسی تصویر ساز در غالب قطعات شعری خویش بهره جسته و از خلال استفاده از قوه ی تخیل و با بکار گیری ترکیبات و عبارات نمادین و تصویرگرانه به نقاشی و نمایش هیجانات درونی خود پرداخته و تابلوهای رنگارنگی را خلق نموده است.

در این نوشتار بر آنیم ضمن بازخوانی مفهوم تصویر ابعاد و لایه های مؤلفه های تصویر واقعی و هنری را در مجموعه ی اشعار شاعر مذکور بررسی و تحلیل نماییم.

به نظر می رسد که شکوه و تأثیر گذاری تصاویر فروغ از ویژگی های لفظی و معنوی ناشی می شود؛ وی از هر دو گونه ی زبان یعنی زبان عادی یا معیار (تصاویر واقعی) و زبان ادبی- هنری توأمان استفاده کرده و در قالب کاربرد عناصر زبانی به هنرنمایی پرداخته و زبان ادبی اشعار او تصویری-نمایشی است.

پیشینه تحقیق

از مهمترین رموز جاودانگی شعر فروغ فرخزاد، پیچیدن معنا در قالب تصاویر هنری زیبا و رنگارنگ است که چالش ذهنی و التذاذ ادبی را برای مخاطب به ارمغان می آورد و پویایی، تحرک و تازگی شعر او را تضمین می نماید.

در زمینه فرخزاد پژوهی آثار متعددی به رشته ی تحریر درآمده از جمله:

۱. استعاره ی زمان در شعر فروغ فرخزاد از دیدگاه زبان شناسی شناختی اثر ارسلان گلفام، عالیه کرد زعفران لو و سیما حسندخت در مجله نقد ادبی سال دوم، شماره ۷.

۲. نمادپردازی در شعر فرخزاد با تکیه بر نمادینگی آب به قلم رضا صادقی شهپر و سید حسین جعفری در فصلنامه علمی پژوهشی زبان و ادب فارسی «ادب عرفان».

۳. نموده های طبیعت گرایی در شعر فرخزاد به نگارش رضا صادقی شهپر و ندا کریمی، فصلنامه تخصصی زبان و ادبیات فارسی، پاییز ۹۱، شماره ۱۳.

اما بر اساس اطلاعات نگارنده و جستجو در سایت های معتبر پژوهشی در زمینه ی تصویر یا ایماژ در شعر فروغ فرخزاد کاوشی صورت نپذیرفته است.

مفهوم شناسی تصویر

«صور خیال یا تصویر در رایج ترین کاربرد عبارت است از هر گونه تصرف خیالی در زبان. این تعریف هم در بلاغت سنتی و هم در نقد ادبی پذیرفته شده است، عموماً اصطلاح تصویرپردازی را برای کلیه ی کاربردهای زبان مجازی به کار می برند؛ در این مفهوم، تصویر عبارت از هر گونه کاربرد مجازی زبان که شامل همه ی صناعات و تمهیدات بلاغی از قبیل تشبیه، استعاره، مجاز، کنایه، تمثیل، نماد، اغراق، مبالغه، تلمیح، اسطوره، اسناد مجازی، تشخیص، حس آمیزی، پارادکس و... می شود.» [۱] در بیان دیگر ما می توانیم «خیال را به مجموعه تصرفات بیانی مجازی در شعر بکار ببریم و تصویر را با مفهومی وسیع تر شامل هرگونه بیان برجسته و شاخص بدانییم حتی اگر از انواع مجاز و تشبیه